

Цивільне право і цивільний процес

УДК 347.441.4(477)

Кацюба Карина Валеріївна

асистент кафедри цивільного права № 1

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кацюба Карина Валерьевна

ассистент кафедры гражданского права № 1

Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого

Katsiuba Karina

Associate Professor of Civil Law Department № 1

Yaroslav Mudryi National Law University

Гергуленко Тетяна Сергіївна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Гергуленко Татьяна Сергеевна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Herhulenko Tetiana

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОГО НЕМАЙНОВОГО ПРАВА НА ОСВІТУ

В УМОВАХ НЕОБХІДНОЇ ВАКЦИНАЦІЇ ВІД COVID-19

РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИЧНОГО НЕИМУЩЕСТВЕННОГО ПРАВА НА

ОБРАЗОВАНИЕ В УСЛОВИЯХ ТРЕБУЕМОЙ ВАКЦИНАЦИИ ОТ

COVID-19

REALIZATION OF PERSONAL NON-PROPERTY RIGHT TO

EDUCATION IN THE CONDITIONS OF NECESSARY VACCINATION

FROM COVID-19

Анотація. Дана стаття спрямована на детальний аналіз процесу та можливих перешкод під час реалізації особистого немайнового права на освіту в умовах необхідної вакцинації від COVID – 19. Для повного усвідомлення та розуміння предмету дослідження було звернено увагу на деякі законодавчі акти, що надають нам змогу зрозуміти сутність особистого немайнового права на освіту, визначити дефініції. Під час дослідження була проаналізована точка зору щодо певної неповноцінності дистанційної форми навчання, запровадженої внаслідок карантинних обмежень та незначною кількістю вакцинованих учасників освітнього процесу. Твердження щодо порушення права на освіту шляхом запровадження дистанційного навчання було спростовано з огляду на нормативні положення. Ще одна точка зору, яка була проаналізована під час дослідження, полягала в наявності дискримінаційних процесів щодо не вакцинованих осіб під час реалізації права на освіту. Однак детальний аналіз законодавчої бази, а також окрема думка омбудсмена щодо відсторонення не вакцинованих осіб від очної форми здобуття освіти надав підстави спростувати дане твердження. Окрему увагу було приділено рішенням авторитетних судових інстанцій, а саме ЄСПЛ, Верховного Суду щодо аргументації на підтримку обов'язкової вакцинації, а також правомірності певного обмеження прав не вакцинованих. В основу даних рішень були покладені інтереси усього суспільства, а також колективне право на безпечне середовище. Під час дослідження було також проаналізовано механізм обмеження будь-якого права людини та використання його для обґрунтування законності відсторонення не вакцинованих осіб від очної форми здобуття освіти. Значну увагу було приділено точці зору, яка передбачає необхідність вакцинації як передумови реалізації права на освіту в будь-якій формі та проведено певні аналогії. А також проаналізовано проблему дослідження з огляду на концепцію, яка визнає життя людини найвищою правовою цінністю. У ході дослідження було зроблено висновок щодо відсутності факту порушення права на освіту

не вакцинованих осіб, а також законності певного обмеження таких людей з огляду на інтереси та безпеку суспільства.

Ключові слова: особисте немайнове право на освіту, вакцинація від COVID-19, обмеження прав людини, форми здобуття освіти, дискримінація.

Аннотація. Данная статья направлена на детальный анализ процесса и возможных препятствий при реализации личного неимущественного права на образование в условиях необходимой вакцинации от COVID-19. Для полного осознания предмета исследования было обращено внимание на некоторые законодательные акты, которые позволяют нам понять значение личного неимущественного права на образование, определить дефиниции. В ходе исследования была проанализирована аргументация по поводу определенной неполноценности дистанционной формы обучения, введенной вследствие карантинных ограничений и незначительного количества вакцинированных участников образовательного процесса. Утверждение о нарушении права на образование после введения дистанционного обучения было опровергнуто с учетом законодательных норм. Еще одна точка зрения, проанализированная в ходе исследования, заключалась в наличии дискриминационных процессов в отношении невакцинированных граждан при реализации права на образование. Однако детальный анализ законодательной базы, а также личное мнение омбудсмена по поводу отстранения невакцинированных лиц от очной формы получения образования дал основания опровергнуть данное утверждение. Отдельное внимание было уделено решениям авторитетных судебных инстанций, а именно ЕСПЧ, Верховного Суда по поводу аргументации в поддержку обязательной вакцинации, а также правомерности ограничения прав невакцинированных. В основу данных решений были положены интересы всего общества, а также коллективное право на безопасную окружающую

среду. В ходе исследования было проанализировано механизм ограничения любого права человека и использование его для обоснования законности отстранения невакцинированных индивидов от очной формы получения образования. Значительное внимание было уделено точке зрения, которая рассматривает необходимость вакцинации как условие для реализации права на образование в любой форме и проведены определенные аналогии. А также проанализирована тема исследования с учетом концепции, которая признает жизнь человека высшей правовой ценностью. В ходе исследования был сделан вывод об отсутствии факта нарушения права на образование невакцинированных лиц, а также законности определенного ограничения таких людей с учетом интересов и безопасности общества.

Ключевые слова: личное немущественное право на образование, вакцинация от COVID-19, ограничение прав человека, формы получения образования, дискриминация.

Summary. This article is aimed at a detailed analysis of the process and possible obstacles in the implementation of the personal moral right to education in the context of the necessary vaccination against COVID-19. To understand fully the subject of the research, attention was drawn to some legislative acts that allow us to understand the meaning of the personal moral right to education, to analyse definitions. The study analyzed the argumentation about a certain inferiority of distance learning, introduced due to quarantine restrictions and an insignificant number of vaccinated participants in the educational process. The allegation of violation of the right to education after the introduction of distance learning was refuted, taking into consideration the legislative acts. Another point of view, that was analyzed during the research, was the existence of discriminatory processes against unvaccinated citizens in the exercise of the right to education. However, a detailed analysis of the laws, as well as the personal opinion of the Ombudsman regarding the removal of unvaccinated persons from full-time education, gave grounds to refute this statement. Special attention was

paid to the decisions of authoritative judicial instances, namely the ECHR, the Supreme Court on the arguments in support of compulsory vaccination, as well as the legality of limiting the rights of the unvaccinated. These decisions were based on the interests of the whole society, as well as the collective right to a safe environment. The study analyzed the mechanism of limiting any human right and its use to substantiate the legality of excluding unvaccinated individuals from full-time education. Significant attention was paid to the point of view, which considers the need for vaccination as a condition for the realization of the right to education in any form, and certain analogies were described. And also the problem was analyzed taking into account the concept that recognized human life as the highest legal value. During the study, the conclusion was drawn, that there wasn't a fact of violation of the right to education of unvaccinated persons due to the interests and safety of society.

Key words: *personal non-property right to education, vaccination against COVID-19, restriction of human rights, forms of education, discrimination.*

Постановка проблеми. Сучасні суспільно-політичні реалії зазнають значних змін, пов'язаних із пандемією COVID-19, яка значно впливає на всі процеси, що відбуваються в суспільстві. Практика демонструє, що ані медична, ані політико-правова системи не готові до екстрених та непередбачуваних ситуацій. Намагаючись швидко реагувати на розповсюдження вірусу, органи державної влади популяризують та запроваджують імунізацію, яка має зупинити розвиток вірусу та стримати його розповсюдження. Однак статистичні данні та результати соціологічних опитувань демонструють неготовність громадянського суспільства до масової вакцинації та страх перед новоствореною вакциною. У відповідь на таку реакцію, держава починає здійснювати заходи певного обмеження невакцинованих у доступі до гарантованих законами та Конституцією благ суспільного життя. Найбільш дискусійною темою, яка викликає значну

зацікавленість індивідів, є питання певного обмеження невакцинованих у реалізації особистого немайнового права на освіту.

Метою статті є дослідження процесу реалізації особистого немайнового права на освіту в умовах необхідної вакцинації від COVID-19, а також з'ясування, чи є обмеження доступу до певних форм освіти порушенням права людини на освіту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Предметом нашого дослідження є суспільні реалії, що склалися досить нещодавно, однак значну кількість науковців вже турбує зазначена проблема. Науковою розробкою даного питання займалися такі автори: Круглова О. [10], Гуцуляк О. [11], Бандура О. [12] та інші.

Виклад основного матеріалу. Для всебічного розуміння сутності проблеми та її співвідношення з реальною дійсністю вважаємо за потрібне дослідити особисте немайнове право на освіту як юридичну категорію та проаналізувати нормативне закріплення даного права на законодавчому рівні.

Насамперед, право на освіту формально закріплене в Основному Законі України: «Стаття **53**. Кожен має право на освіту.

Держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно-технічної, вищої і післядипломної освіти, різних форм навчання; надання державних стипендій та пільг учням і студентам» [1].

Досліджуючи право на освіту як категорію особистих немайнових прав людини, вважаємо за доцільне звернути увагу на те, що Цивільний кодекс України (далі – ЦК) не містить вказівки на це право, однак це не надає підстав вважати, що реалізація даного права не регулюється цивільним законодавством. Згідно ч. 3. ст 270 ЦК «Перелік особистих

немайнових прав, які встановлені Конституцією України, цим Кодексом та іншим законом, не є вичерпним» [2].

Отже, з урахуванням ознак, властивих категорії особистих немайнових прав, передбачених статтею 269 ЦК, констатуємо факт приналежності права на освіту до особистих немайнових прав людини.

Особливо цінними, на наш погляд, є нормативні приписи Закону України (далі – ЗУ) «Про освіту», які надають можливість більш детально проаналізувати сам зміст та ідею, покладену в юридичне обґрунтування даного права. Згідно зі ст. 3, яка закріплює право на освіту: «Кожен має право на якісну та доступну освіту. Право на освіту включає право здобувати освіту впродовж усього життя, право на доступність освіти, право на безоплатну освіту у випадках і порядку, визначених Конституцією та законами України.

Право особи на освіту може реалізовуватися шляхом її здобуття на різних рівнях освіти, у різних формах і різних видів, у тому числі шляхом здобуття дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та освіти дорослих» [3].

Предметом тривалих дискусій серед представників громадянського суспільства є питання певного обмеження реалізації проаналізованого права на освіту у зв'язку з відмовою від бажаної імунізації. Радикальні вислови щодо порушення конституційних норм, які майже завжди не є юридично обґрунтованими, спонукають до аналізу причин виникнення такого негативного ставлення до вакцинації та обурення суспільства у зв'язку з певною нерівністю громадян у реалізації права на освіту з огляду на наявність чи відсутність вакцинації. Однією з найбільш поширених є аргументація щодо того, що дистанційне навчання, запроваджене у зв'язку з незначною кількістю вакцинованих освітян та здобувачів освіти, є перешкодою на шляху реалізації особистого немайнового права на освіту. Однак аналіз правових норм, зазначених у Законі України «Про освіту»

надає нам підстави спростувати вище наведене твердження. Згідно зі ст. 9 цього Закону, яка юридично закріплює форми здобуття освіти «1. Особа має право здобувати освіту в різних формах або поєднуючи їх. Основними формами здобуття освіти є: інституційна (очна (денна, вечірня), заочна, дистанційна, мережева); 4. Дистанційна форма здобуття освіти - це індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій». Таким чином, проаналізувавши наведені нормативні приписи, можемо констатувати факт недійсності думки щодо перешкоджання дистанційною формою навчання реалізації права на освіту. Недопуск нещеплених осіб до здобуття освіти саме в закладах освіти, на нашу думку, не може ототожнюватися з обмеженням реалізації цього права в цілому.

У цьому контексті доречно проаналізувати досить поширену думку на сьогодні щодо сприйняття обмеження доступу невакцинованих до освітнього процесу в очному форматі певною формою дискримінації за ознакою наявності імунізації. Для повного усвідомлення даного питання вважаємо за доцільне проаналізувати сутність явища дискримінації, а саме дефініцію, закріплену на законодавчому рівні. Мова йде про вимогу недискримінації в галузі освіти, встановлену Конвенцією про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року. Згідно зі ст. 1 цього нормативно-правового акту, «у цій Конвенції вираз «дискримінація» охоплює будь-яке розрізнення, виняток, обмеження або перевагу за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних чи інших переконань, національного або соціального походження, економічного становища або народження, яке має на меті або наслідком знищення або порушення рівності відносин в галузі освіти, зокрема а) закриття для будь-якої особи або групи осіб доступу до освіти будь-якого ступеня або типу» [4]. Досить цінним, на наш погляд, є формулювання останнього пункту зазначеної

статті Конвенції, де міститься вказівка щодо заборони закриття доступу до певного ступеня чи типу освіти, однак зовсім не згадується про форму здобуття. Даний припис ще раз підтверджує наведену вище аргументацію щодо повноцінності дистанційного навчання як однієї з форм здобуття освіти.

Окрім того, дана проблема регулюється і вітчизняним законодавством, а саме ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», який також надає законодавчу дефініцію дискримінації: «дискримінація – ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними, зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними» [5]. У даному випадку цінним є положення щодо певних винятків із правила, які передбачають законність дискримінації, якщо таке обмеження є правомірним, а мета його є обґрунтованою. Водночас, варто зазначити про оціночні поняття, які були передбачені нормотворцем щодо доречності таких обмежень. Як правило, дана юридична конструкція використовується задля адаптації загальних юридичних норм до конкретних життєвих обставин.

Чи можна застосувати наведений нормативний припис до проблеми, яка є предметом нашого дослідження? На нашу думку, так. Мета запровадження певних обмежень в реалізації права на освіту має легітимний характер, оскільки в освітньому процесі бере участь велика кількість людей. З огляду на це, вважаємо доречним згадати принцип обмеження будь-якого права людини: «Мое право закінчується там, де починається право іншого».

З огляду на цю концепцію, можна зробити певний умовивід щодо створення нещепленою особою небезпеки життю та здоров'ю інших. Згідно з дослідженнями, які використовують МОЗ та ВООЗ, один хворий на коронавірус в середньому може заразити 2-3 людей, а це приблизно вдвічі більше, ніж при захворюваності на грип. Створення невакцинованою особою небезпечних умов для працівників освітньої сфери та здобувачів освіти може констатуватися як порушення прав спільноти. Підтвердженням нашої думки може стати ст. 50 Конституції України, яка передбачає право кожного на безпечне для життя та здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Ст. 53 ЗУ «Про освіту» також передбачає право здобувачів освіти на «безпечні та нешкідливі умови навчання, утримання і праці». Водночас закон надає законодавче тлумачення поняття «безпечного освітнього середовища» задля уникнення неправильного розуміння та використання його в якості терміна. Ст. 1 зазначеного закону, яка надає перелік основних термінів та їх визначення, передбачає, що «безпечне освітнє середовище - сукупність умов у закладі освіти, що унеможливають заподіяння учасникам освітнього процесу фізичної, майнової та/або моральної шкоди, зокрема внаслідок недотримання вимог санітарних, протипожежних та/або будівельних норм і правил, законодавства щодо кібербезпеки, захисту персональних даних, безпечності та якості харчових продуктів та/або надання неякісних послуг з харчування...» [3].

Вважаємо доречним зазначити про схожість поглядів на дану проблему з Верховним судом України, який визнав законним відсторонення від навчання дітей, яким не зробили щеплення. Справа полягала в бажанні матері визнати наказ директора щодо відсторонення від занять не щепленої учениці недійсним та скасувати його. Суд відмовив у задоволенні позову. В аргументацію своєї позиції судді зазначили, що заборонаю відвідування не щепленими дітьми навчальних закладів держава реалізує обов'язок забезпечити безпеку життя та здоров'я усіх учасників освітнього процесу, а

також дотриматись оптимального балансу між реалізацією права дитини на освіту та інтересами інших дітей. «Отже, право дитини позивача на освіту в шкільному навчальному закладі було тимчасово обмежено з огляду на суспільні інтереси. При цьому право дитини на здобуття освіти не порушене, оскільки для дітей, які не можуть відвідувати заклад освіти за відсутності щеплень, установлені альтернативні способи отримання освіти та продовження навчання, зокрема в навчальному закладі» [6]. І хоча ситуація, вирішена Верховним Судом, не є тотожною з предметом нашого дослідження, оскільки на даний момент вакцинація дітей від COVID-19 не є обов'язковою, а передбачена вакцина не входить до переліку необхідних згідно з Наказом МОЗ «Про удосконалення проведення профілактичних щеплень в Україні», ми вважаємо що дана аргументація може використовуватися для підтвердження нашої позиції, а в майбутньому для обґрунтування законодавчого закріплення необхідності імунізації від COVID-19.

Зважаючи на факт ратифікації Україною Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, вважаємо необхідним проаналізувати практику Європейського суду з прав людини щодо справ, схожих на предмет нашого дослідження. У справі «Соломахін проти України» позивач оскаржує обов'язкову вакцинацію від дифтерії, посиляючись на 8 статтю Конвенції, яка передбачає, що «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції». ЄСПЛ визнав відсутність порушення наведеної статті Конвенції, оскільки встановив, що обов'язкове щеплення у даній справі було передбачено законом і переслідувало легітимну мету. Підтвердження даної аргументації можна також знайти в 8 статті, пункт 2 якої передбачає, що «Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання

заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [7].

Іншим прикладом може стати аргументація ЄСПЛ у справі «Ваврічка та інші проти Чеської Республіки». Суд наголосив, що у випадку вакцинації громадські інтереси превалюють над особистими. Крім того, між договірними сторонами, які ратифікували Конвенцію, існує загальний консенсус, який розглядає вакцинацію як найбільш успішний та економічно ефективний захід охорони здоров'я. Ще одним висновком, який на нашу думку, є особливо актуальним для сьогодення, є визнання можливості, за якої національні органи можуть обґрунтовано запровадити політику обов'язкової вакцинації з метою поліпшення епідеміологічної ситуації в країні. Однак така можливість передбачається лише в разі неефективності добровільної вакцинації задля формування колективного імунітету [8].

Проаналізувавши рішення вищих судових інстанцій щодо справ, предметом яких є питання законності відсторонення невакцинованих осіб від певних суспільних відносин, можна дійти висновку, що обов'язкова вакцинація сприймається судовими органами як ефективний та дієвий захід, що сприяє покращенню епідеміологічної ситуації, підвищенню стабільності в суспільстві. Аналіз даних рішень надає підстави зазначити про певну тенденцію позитивного сприйняття заходів вакцинації з огляду на суспільні інтереси та реалізацію права кожного на безпечне середовище.

Повертаючись до питання так званої дискримінації невакцинованих у реалізації особистого немайнового права на освіту, варто згадати про посадову особу Верховної Ради України, на яку покладено обов'язок здійснювати контроль за додержанням та можливістю реалізації прав та основоположних свобод. Статтею 10 ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» передбачені Повноваження Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо запобігання та протидії дискримінації, а саме: «1. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини у рамках здійснення парламентського контролю за

додержанням конституційних прав і свобод людини та громадянина та захистом прав кожного на території України і в межах її юрисдикції запобігає будь-яким формам дискримінації та здійснює заходи щодо протидії дискримінації» [5]. З огляду на зазначене, доречно згадати позицію Валерії Лутковської, яка займала посаду омбудсмена в 2018 році, щодо обов'язкової вакцинації задля протидії поширенню кору. «Вважаю, що поряд із закріпленням імперативної норми про обов'язковість проведення щеплень, необхідно проводити всебічну просвітницьку роботу, популяризуючи таким чином цей вид профілактичних заходів», - саме такою була думка особи, уповноваженої на захист прав людини, під час звернення до в.о. міністра охорони здоров'я з метою популяризації імунізації. Вона також просить згадати про обмежувальні заходи, що вживаються Міністерством охорони здоров'я, відповідно до нормативних приписів статей 12 і 15 закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб», згідно з якими одночасно передбачено як право батьків на відмову від профілактичних щеплень, так і заборона відвідування дитячих закладів дітьми, що не отримали профілактичні щеплення згідно з календарем щеплень [9]. Таким чином, особа, на яку покладено обов'язок протидії дискримінації, у відстороненні нещеплених дітей від навчання дискримінації не виявила.

Гідною уваги є точка зору, яка розглядає наявність необхідних щеплень як певну умову та вимогу, передбачену законом, щодо реалізації особистого немайнового права на освіту. Підтвердження цієї точки зору, на нашу думку, є стаття 6 ЗУ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», яка зазначає: «не вважаються дискримінацією особливі вимоги, передбачені законом, щодо реалізації окремих прав осіб» [5]. Аналізуючи зазначені норми, важко не погодитись з думкою О. Круглової, яка вважає, що «необхідно відрізнити випадки обмеження прав людини від юридичного факту як підстави виникнення тих чи інших правовідносин. У випадку, коли має місце необхідність проведення

щеплення як передумови допуску до роботи чи навчання, йдеться про юридичний факт, існування якого є необхідним для виникнення відповідних правовідносин, зокрема щодо реалізації права особи на працю або освіту» [10]. Цікавою є аргументація О. Гуцуляк, яка вважає, що «Заперечення обов'язку проходження профілактичних щеплень, що уможлиблює реалізацію права на освіту в будь-якій формі на вибір батьків, схоже на відмову від законодавчого порядку отримання права на управління транспортним засобом як такого, що порушує право власності. Кожен може мати у власності автомобіль, придбати чи отримати у спадок, дар, може володіти й розпоряджатися ним (продати, здати в оренду чи безоплатне користування), проте правомочність користування авто залежить від наявності в особи водійського посвідчення». Авторка зазначає, що без цього документа особа не має права керувати навіть власним автомобілем, оскільки авто відноситься до джерел підвищеної небезпеки. Водій, навички водіння автомобілем якого не мають документального підтвердження, може неодмінно створити аварійну ситуацію на дорозі, яка буде потенційно небезпечною для учасників дорожнього руху. «Отже, право керування транспортним засобом уможлиблюється за наявності водійського посвідчення, як і можливість реалізовувати право на освіту в очній формі за наявності довідки про щеплення» [11, с.159-160]. Зважаючи на вище зазначене можна провести певну аналогію: людина без водійського посвідчення створює потенційно небезпечну ситуацію для інших учасників дорожнього руху, в той час як нещеплена особа також створює ризик заподіяння шкоди іншим членам суспільства.

Зважаючи на всю серйозність та невизначеність наведеної ситуації, вважаємо доречним проаналізувати питання певного обмеження реалізації особистого немайнового права на освіту в контексті фундаментальних, загальноюридичних принципів та цінностей права. Згідно з наведеними вище рішеннями судових інстанцій можна дійти висновку, що не обмежуючи нещеплених осіб у реалізації права на освіту, держава створює

ризик заподіяння шкоди життю та здоров'ю учасникам освітнього процесу, у тому числі невакцинованим. Звідки і з'являється думка щодо співвідношення права на життя та освіти. Некомпетентно було б говорити про певну ієрархію прав людини, оскільки загально визнана концепція розуміння наголошує на рівності та однаковій важливості всіх прав. Однак, якщо говорити саме про правові цінності, то можна знайти багато точок зору щодо домінування значення людського життя в системі правових цінностей. О. Бандура зазначає, що найбільшою загальнолюдською цінністю необхідно вважати життя, оскільки без нього не може йти мова про інші важливі цінності, які втрачають своє значення без життя. Автор робить висновок, що найбільшою та найважливішою цінністю для права є збереження життя кожного члена суспільства, а отже право на життя є найбільш важливим з юридичної точки зору [12]. Актуальність та цінність даної точки зору також може бути підтверджена численними нормативними актами, найважливішим з яких є Конституція України, яка в статті 3 закріпила, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [1]. Аналізуючи наведену норму, можемо обґрунтовано констатувати факт домінування цінності людського життя в ієрархії правових цінностей. Повертаючись до теми нашого дослідження, необхідно також звернути увагу на співвідношення права на життя та освіти з огляду на їх класифікацію та покоління прав людини, будучи соціально-економічним, право на освіту неодмінно буде «програвати» невідчужуваному особистому праву на життя, здоров'я та безпечне оточення.

Висновок. Таким чином, після аналізу та дослідження численних нормативних актів та наукових статей можна дійти висновку, що обмеження не вакцинованих осіб у можливості здобуття освіти в очній формі не є порушенням особистого немайнового права на освіту, не є дискримінацією та може розглядатися як законодавчо встановлена умова для реалізації даного права. ЄСПЛ, Верховний Суд виносили значну кількість рішень

щодо раціональності недопущення осіб без щеплення до очної форми освіти з огляду на суспільні інтереси та безпечне середовища для всіх учасників навчального процесу. А раціональність подібних рішень можна підтвердити з огляду на концепцію цінності людського життя, яка передбачає домінуюче положення людського життя в системі правових цінностей. Право на освіту, яке за своєю природою є соціально-економічним, неодмінно буде програвати невід'ємному та невідчужуваному праву на життя.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40-44. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Закон України «Про освіту» // Відомості Верховної ради України. 2019. №2657-VIII. 2661–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Конвенція про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти від 14 грудня 1960 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_174
5. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні : Закон України від 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5207-17>
6. Постанова Верховного Суду від 10 березня 2021 року у справі № 331/5291/19 (провадження № 61-17335св20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95642825>
7. Справа «Соломатін проти України» (Заява N 8191/04) : Рішення; Європейський суд з прав людини від 15.10.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_529

8. CASE OF VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-209039>
9. Лутковська просить Супрун про просвітницьку кампанію щодо важливості вакцинації дітей проти кору. URL: <https://www.google.com.ua/amp/s/ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/476416-amp.html>
10. Круглова О. Обов'язкова вакцинація: порушення особистих немайнових прав фізичної особи // Форум права. 2011. № 1. С. 537–541.
11. Гуцуляк О. Обов'язкова імунізація як умова доступу до закладів освіти: дискримінація чи законодавча вимога щодо реалізації права? // Юридичний вісник. 2021. № 6. С. 153–164. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2041> (дата звернення: 25.12.2021).
12. Бандура О.О. Єдність цінностей та істини у праві (філософський аналіз) : дис. д-ра філос. наук ; спец. 12.00.12 – Філософія права / О.О. Бандура. К., 2003. 403 с.

References

1. Konstytucija Ukrainy, pryjnjata na p'jatih sesiji Verkhovnoji Rady Ukrainy 28 chervnja 1996 r. [Elektronnyj resurs] // Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
2. Cyviljnyj kodeks Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435-IV// Vidomosti Verkhovnoji Rady Ukrainy. 2003. № 40-44. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Zakon Ukrainy "Pro osvitu" // Vidomosti Verkhovnoji rady Ukrainy. 2019. № 2657-VIII. 2661–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
4. Konvencija pro borotjbu z dyskry minacijeju v ghaluzi osvity vid 14 ghrudnja 1960 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_174

5. Pro zasady zapobighannja ta protydiji dyskryminaciji v Ukrajinii : Zakon Ukrainy vid 06.09.2012 № 5207-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/5207-17>
6. Postanova Verkhovnogho Sudu vid 10 bereznja 2021 roku u spravi № 331/5291/19 (provadzhennja № 61-17335sv20). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95642825>
7. Sprava "Solomatin proty Ukrainy" (Zajava N 8191/04): Rishennja; Jevropejskij sud z prav ljudyny vid 15.10.2009. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/974_529
8. CASE OF VAVŘIČKA AND OTHERS v. THE CZECH REPUBLIC. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=001-209039>
9. Lutkovsjka prosytj Suprun pro prosvitnyjku kampaniju shhodo vazhlyvosti vakcynaciji ditej proty koru. URL: <https://www.google.com.ua/amp/s/ua.interfax.com.ua/news/pharmacy/476416-amp.html>
10. Krughlova O. Obov'jazkova vakcynacija: porushennja osobystykh nemajnovykh prav fizychnoji osoby // Forum prava. 2011. № 1. S. 537-541.
11. Ghuculjak O. Obov'jazkova imunizacija jak umova dostupu do zakladiv osvity: dyskryminacija chy zakonodavcha vymogha shhodo realizaciji prava? // Jurydychnyj visnyk. 2021. № 6. S. 153–164. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i6.2041> (data zvernennja: 25.12.2021).
12. Bandura O.O. Jednistj cinnostej ta istyny u pravi (filosofskij analiz) : dys. d-ra filos. nauk ; spec. 12.00.12 – Filosofija prava / O.O. Bandura. K., 2003. 403 s.